Muistio

Työelämä
Mikko Räsänen

21.3.2024

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta HE 13/2024 vp

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia, työttömyysturvalain muuttamisesta annettua lakia, työvoimapalveluiden järjestämisestä annettua lakia, julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettua lakia sekä työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annettua lakia.

Muutokset koskisivat ansiopäivärahan määrää, palkansaajan työssäoloehdon kertymistä sekä kuntien velvollisuutta järjestää kuntoutus-, koulutus- tai työntekomahdollisuus eräille työttömille työnhakijoille.

Esitettävät muutokset ovat osa maan hallituksen toimia tasopainottaa julkista taloutta purkamalla kannustinloukkuja edistämällä työllisyyttä. Suomessa on Etlan (2022) selvityksen mukaan 136 000 työttömyysloukussa ja yli 500 000 tuloloukussa olevaa ihmistä. Niiden purkaminen on tärkeää. Ansiopäivärahan tason porrastaminen on vaikuttava keino. Se vahvistaa työllisyyttä vajaalla 12 800 henkilöllä.

Työttömyysturvan työssäoloehdon karttuminen palkkatuetusta työstä on todettu olevan työllisvaikutuksiltaan vaatimatonta. Työssäoloehdon kertyminen ilman työllistymistä avoimille työmarkkinoille heikentää työvoimaviranomaisen kannusteita edistää pitkäkestoista ja pysyväisluonteista työllistymistä. Työssäoloehdon kertyminen on johtanut palkkatuen käyttöön ansiopäivärahaoikeuden saamiseksi eikä työllistymiseksi avoimille työmarkkinanoille.

Velvoitetyöllistämisen vaikuttavuus on ollut heikkoa. Työllistämisjakson jälkeen huomattava osuus työllistetyistä palaa työttömäksi. Myös velvoitetyöjaksoja on käytetty ansiopäivärahaoikeuden kerryttämiseen eikä työllisyyden edistämiseen.

Työssäoloehdon karttumisen poisto on tästä näkökulmasta tarkoituksenmukaista. Muutos vahvistaa palkkatuen käyttöä sen alkuperäisen tarkoituksen mukaisesti työllistymistä edistävänä palveluna. Poistolla on myös positiivinen työllisyysvaikutus ja sen edistää työmarkkinoiden toimivuutta.

Eräistä ikäsidonnaisista työttömyysturvan poikkeuksista (päivärahan perusteena olevan palkan uudelleenlaskenta, omavastuuaika, työssäoloehdon kertyminen työvoimapalveluihin osallistumisesta ja edellä mainittu velvoitetyöllistäminen) on järkevää luopua lakiesityksessä todetuin perustein. Lakiesityksen mukaan poistaminen ei kuitenkaan koske kaikkia ikäsidonnaisia poikkeuksia kuten työttömyyspäivärahan enimmäismaksuaikaa.

Lakiesityksen mukaiset muutokset ovat osa tarpeellisia kannustinloukkujen purkamistoimia. Työllistymisveroaste laskee, mikä edistää työllisyyttä. Siitä on selkeä tutkimusnäyttö. Työllisyyden parantuminen kasvattaa työtuloja ja parantaa näin toimeentuloa. Lakiesityksessä olevan arvion mukaan ansiopäivärahalla työllistyvillä käytettävissä olevat vuositulot kasvavat keskimäärin noin 12 500 eurolla. Muilta osin luonnoksen vaikutusarviot perustuvat staattisiin vaikutuksiin eli niissä ei oleteta kenenkään muuttavan käyttäytymiseen lainmuutosten seurauksena. Tästä seuraa, kuten lakiesityksestäkin käy ilmi, että sen toimeentuloa heikentävät vaikutukset ovat yliarvioituja.

Lakiesityksen mukaan muutokset supistaisivat julkisen talouden menoja vuositasolla vajaalla 300 miljoonalla eurolla. Työllisyys kohenisi 18 700 henkilöllä, mikä puolestaan vahvistaisi julkista taloutta vuosittain noin 460 miljoonalla eurolla. Yhteensä julkinen talous vahvistuisi näin ollen vuositasolla noin 760 miljoonalla eurolla.